

ТЕНДЕНЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ: РЕСУРСНИЙ АСПЕКТ

Олена Штепа

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
e-mail: helenwillow3@gmail.com*

Проаналізовано психологічну ресурсність як головний чинник особистісного саморозвитку осіб студентського віку. Наведено результати емпіричного дослідження зумовленості тенденцій особистісного саморозвитку студентів-психологів їхніми домінуючими особистісно-екзистенційними ресурсами. З'ясовано, що психологічна ресурсність дає змогу здійснювати “саморозвиток з тенденцією збільшення позитивних якостей”. Визначено, що головними тенденціями особистісного саморозвитку студенток-психологинь є “стати поступливішими” та “стати турботливішими”, а студентів-психологів – “стати впевненішими” й “стати дружелюбнішими”.

Ключові слова: особистісний саморозвиток, психологічна ресурсність, особистісно-екзистенційні ресурси, майбутні психологи.

1. ВСТУП

Фах психолога особливий тим, що у ньому рівень професіоналізму пов'язаний з особистісною неординарністю спеціаліста. Тому у спеціальній підготовці психологів щоразу більшу увагу приділяють їхній особистісній готовності до професійної діяльності. Одним із головних показників особистісної готовності психологів до майбутньої професійної діяльності українські вчені відзначають сформованість професійної та особистісної ідентичності [17, с. 48] або Я-концепції майбутнього професіонала.

Водночас саме на студентські роки припадає проживання однієї з нормативних криз ідентичності, яка, за Е. Еріксоном, супроводжується конфліктом “чуття інтимності–ізолюваності” (Е. Еріксон, за У. Крейн [4, с. 375–376]). В особистості формується константне ядро Я-концепції, яке містить відкритість для досвіду, раціональність, персональну відповідальність, чуття власної гідності [12, с. 95]. На думку Б. Лівехуд (за О. Хухлаєвою [16, с. 99]), саме у 20–40 років людина отримує доступ до власних духовних сил, які зумовлюють її здатність до саморозвитку. Своєю чергою, здатність до саморозвитку стає головним чинником формування духовно-морального типу життєвої спрямованості особистості, що свідчить про гармонійність та зрілість особистості [8, с. 381–385].

Отож, зміни Я-концепції, які відбуваються у студентському віці, зумовлюють особливості становлення особистості майбутнього фахівця, а також ефективності його подальшої професійної діяльності. Водночас неозначеними є чинники, які характеризують позитивну самозміну. На наш погляд, фактором конструктивного особистісного саморозвитку студентів-психологів є їхня психологічна ресурсність.

2. ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕСУРСНОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЙ ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ

Дослідники проблеми професіогенезу у студентському віці переконані, що показником особистісного рівня готовності студентів до фахової діяльності є їхня рефлексія власної підготовленості, яка відбувається у процесі їхнього професійного та особистісного саморозвитку [11]. Результатом цієї рефлексії для студентів-психологів, на думку Н. Михальчук та Н. Хупавцевої, має бути формування у них певного індивідуального досвіду, який означають, як “індивідуальний досвід психолога” [11]. Дослідники інтерпретують особистісний досвід психолога, згідно з ідеєю К. Роджерса про “досвід учіння

людини бути вільною”, як набуття самостійності, невимушеності, впевненості в собі. “Це досвід бути собою. ... Людина усвідомлює, що все більше стає архітектором самої себе, стає вільнішою у прийнятті рішень і здійсненні вибору. Відчуває себе здатною через прийняття власної індивідуальності, прийняття себе такою, якою вона є, – більшою мірою реалізувати власну унікальність, свій потенціал” (за Р. Трачем, Г. Баллом) [3, с. 38–39].

Можливість набуття психологом специфічного досвіду значною мірою пов'язують з актуалізацією психологічних ресурсів саморозвитку [6]. На погляд С. Кузікової, саморозвиток особистості слід розуміти як актуалізований, усвідомлений та керований процес особистісних змін [7]. Авторка переконана, що особистісні зміни відбуваються лише за умови конструктивної динаміки образу-Я [6]. Водночас у концепції індивідуальних цілей саморозвитку людини А. Ленгле, в якій проблеми особистісного саморозвитку аналізуються через концепт “базове прагнення” (психодинамічний вияв життєво важливої особистісно-екзистенційної мотивації), зауважуються психологічні пертурбації людини, яка перестає реалізовувати своє базове прагнення, тобто не займається, або припиняє саморозвиток, а саме: нереалізоване прагнення безпеки трансформується у ненависть, нездійснене прагнення до взаємин – гнівом, до поваги – упертістю, до сенсу – цинізмом [9, с. 262]. Ймовірно, що напрям змін залежатиме від їхніх чинників.

У концепції психологічної зрілості людини Дж. Стівенса переміни самоствавлення особистості пояснено відповідністю між рівнем її зрілості та віком [15]. Н. Паніна та Є. Головаха допускають, що тип саморозвитку особистості зумовлено, як змістом і метою самовдосконалення, так і очікуваннями особи щодо впливу на неї інших [2]. С. Кузіковою доведено, що особистісні зміни спричинюють саме психологічні ресурси саморозвитку, а саме: 1) потреба (потенціал) саморозвитку, що зумовлена базовим рівнем особистісного саморозвитку та насиченістю життя, та виникає за трансформації смислових утворень, головню, змінами особистісного смислу майбутнього [5]; 2) психологічні умови, які забезпечують успішність саморозвитку, зокрема наявність усвідомленої мети самоздійснення; 3) механізмами саморозвитку, зокрема рефлексією, саморегуляцією, зворотнім зв'язком [7].

Слід зауважити, що у концепціях саморозвитку особистості, чинником самозміни є внутрішній фактор, а не зовнішній. Це спонукало нас до припущення про іманентність людині здатності до саморозвитку. Твердження про визначальну здатність особистості до саморуку є одним із принципів сучасної інтегративної психології, яка стверджує, що за умови долання кризових життєвих ситуацій, з метою збереження власної цілісності, особистість здатна актуалізувати психологічні ресурси [20]. Вказане, надає підстав вважати фактором саморозвитку особливості психологічних та особистісних ресурсів особистості.

Ресурси інтерпретують як ініціативність, відповідальність, прагнення до сенсу, тобто внутрішні сили, які необхідні для конструктивного долання кризи життя [13]. С. Хобфол називає ресурсами те, що є цінним для людини та допомагає їй адаптуватися до стресових ситуацій (за Н. Водопьяною [1]). Ф. Майленова визначає ресурс людини як стан, у якому в неї найбільше свободи та максимальна кількість виборів. Це можуть бути як внутрішні стани (радість, впевненість, цінності), так і умови довкілля (книги, спілкування з близькими, мандрівки). На думку науковців, ресурсом є усе, що може надавати людині відчуття щастя, сили, впевненості, необхідних для розв'язання проблем, а також ресурс – це стратегії досвіду, за допомогою яких можна перейти від актуального стану до бажаного результату [10, с. 16; с. 246]. На погляд Н. Рубштейн, ресурсом є те, завдяки чому людина черпає енергію, а також, те, за допомогою чого вона досягає мети, і те, що завжди у нагоді, коли людина починає нову справу, і тому стає впевненою. Авторкою охарактеризовано такі види ресурсів особистості – життєвий досвід, перешкоди та труднощі, які насправді є неусвідомлюваними нереалізованими потребами, підтримка близьких людей, внутрішня мудрість як знання про самого себе, рішення рухатися вперед і не оглядатися назад [14, с. 198–205].

Аналіз літературних джерел дав нам змогу припустити, що особливості саморозвитку психолога полягають у трансформованні власного життєвого досвіду у професійний. Причому конструктивність особистісного самопроекування психолога зумовлена його

власними резервами, тобто здатністю покладатися на себе. Таку спроможність А. Антоновскі назвав когерентністю [19]. На наш погляд, змогу людини довіряти собі навіть під час самозміни визначає її психологічна ресурсність.

Метою статті є представлення результатів емпіричного вивчення особливостей зв'язку психологічної ресурсності та тенденцій особистісного саморозвитку.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ВИВЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ТА СТУДЕНТОК МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

На наш погляд, саморозвитком є прагнення людини сформувати у собі певні якості й уміння, за наявності яких, на її думку, вона зможе реалізувати свій особистісний потенціал більш повно.

Вважаємо, що векторами саморозвитку можуть бути три: поведінкова, когнітивна та емоційна сфери особистості. У кожному з цих спрямувань саморозвиток доцільно характеризувати у відповідних категоріях, в саме: когнітивний вектор саморозвитку визначають саморозуміння, самоповага, самоактуалізування, самоефективність; поведінковий – самомотивування, самозміна, самоствердження, самовдосконалення; емоційний напрям розкривають самоінтерес та самоприйняття.

Означати саморозвиток варто саме у “позитивних”, ствердливих категоріях, оскільки вони точніше віддзеркалюють природу самопроектування особистості. Втім, людина може прагнути обмежити себе у вияві певних якостей. Але, ми припускаємо, що у неприйнятті себе особа втрачає чуття внутрішньої єдності, тоді як за стремління виявити у собі позитивні властивості, людина трансформується, тобто набуває цілісності.

Допускаємо, що формування людиною у собі певних якостей, які вона визначає, як негативні, пов'язано не з саморозвитком, а з псевдосаморозвитком.

На наш погляд, аксіологічною особливістю саморозвитку є домінування морально-етичних цінностей (співстраждання, альтруїзм, допомога іншим). Ціннісна спрямованість суб'єкта саморозвитку зумовлює його ставлення до себе як до перспективного проекту, що виявляється в толерантності у взаєминах з іншими. Центральним прагненням людини, яка саморозвивається є співпраця з іншими.

За псевдосаморозвитку у особи домінують цінності кон'юнктури. Вона ставиться до себе як до абсолюту, що виявляється в егоїзмі та непримиренності у взаєминах з навколишніми. Її центральним прагненням стає домінування над іншими.

Вважаємо, що прагнення співпраці або надання переваги домінуванню, чуття цілісності особистості або неприйняття себе найточніше характеризуватимуть особистісну й професійну готовність майбутність психологів до професійної діяльності.

З метою з'ясувати характер та особливості тенденцій саморозвитку студентів-психологів нами було проведено емпіричне дослідження, у якому взяли участь 86 студентів-психологів віком 17–25 років, з них 56 дівчат та 30 хлопців.

Для вивчення тенденцій особистісного розвитку було застосовано опитувальник багатоаспектної квантифікації міжособистісних взаємин Т. Лірі, адаптований А. Реаном [12, с. 65]. Ідея визначення тенденції особистісного саморозвитку як відношення Я-ідеального до Я-реального, належить А. Реану. Нами було уточнено інструкцію до завдання, а саме: досліджувані мали серед вказаних характеристик особистості зазначити як ті, що їм властиві нині, так і ті, які вони прагнуть сформувати у собі у найближчі три роки. На наш погляд, таке формулювання завдання акцентувало увагу на цілеспрямованому формуванні досліджуваними у собі певних рис.

Вивчення психологічної ресурсності було здійснено за допомогою авторського опитувальника (опитувальник пройшов відповідну перевірку надійності) [18]. Психологічну ресурсність ми розглядаємо як уміння людини актуалізувати та оперувати власними ресурсами з метою саморозвитку, саморозкриття у взаєминах та надання підтримки іншим. Компонентами психологічної ресурсності є особистісно-екзистенційні ресурси, а також уміння ними оперувати. Вважаємо що особистісно-екзистенційні ресурси – це диспозиції інтенційності, що актуалізуються у ситуаціях морального самовизначення як можливість та спосіб надання життю сенсовності, та зумовлюють транспонування результату проживання

людиною складних життєвих ситуацій у її унікальний життєвий досвід. Як особистісно-екзистенційні ресурси ми визначаємо такі: впевненість у собі, доброта до людей, допомога іншим, успіх, любов, творчість, віра у добро, прагнення до мудрості, робота над собою, самореалізування у професії, відповідальність.

Нами було сформульовано низку припущень щодо особливостей зв'язку психологічної ресурсності особистості та тенденцій особистісного саморозвитку, які було перевірено за допомогою методів математико-статистичного аналізу.

Гіпотеза про те, що психологічна ресурсність є чинником змін особистісного саморозвитку була перевірена за допомогою багатofакторного аналізу. Визначено, що модель особистого саморозвитку студентів-психологів є восьмифакторною й у сукупності пояснює 76% дисперсії даних у групі. До першого фактора, який пояснює 30% дисперсії даних у групі, увійшли такі шкали психологічних ресурсів, як “любов”, “робота над собою”, “відповідальність”; до другого фактора, який пояснює 10% дисперсії даних у групі, увійшли шкали психологічних ресурсів “доброта до людей” та “допомога іншим”; до третього фактора, який пояснює 9% дисперсії даних у групі, увійшли шкали таких тенденцій саморозвитку, як “стати поступливішим” та “стати тактовнішим”; до четвертого фактора, який пояснює 8% дисперсії даних у групі, увійшли шкали психологічної ресурсності “знання власних ресурсів”, “вміння оновлювати власні ресурси”, “вміння використовувати власні ресурси”. Разом охарактеризовані чотири фактори пояснюють більше 57% дисперсії даних у групі. Головним фактором тенденцій особистісного саморозвитку виявлено особистісно-екзистенційні ресурси, що є підставою для підтвердження гіпотези.

Методом ієрархічного факторного аналізу визначено, що головними тенденціями особистісного саморозвитку студенток-психологинь виокремлено такі: “стати поступливішими” та “стати турботливішими” (рис.1).

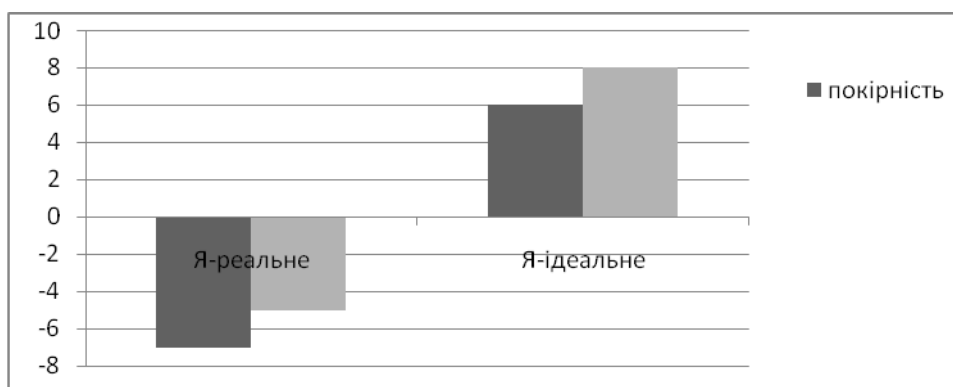

Рис. 1. Головні тенденції особистісного саморозвитку студенток-психологинь

Із тенденцією особистісного саморозвитку “стати поступливішими” прямо корелюють такі особистісно-екзистенційні ресурси, як “успіх” (0,43) та “впевненість у собі” (0,39). Із тенденцією особистісного саморозвитку “стати турботливішими” прямо корелюють такі психологічні ресурси, як “любов” (0,32), “творчість” (0,35), “віра у добро” (0,29).

Методом ієрархічного факторного аналізу уточнено, що головними тенденціями особистісного саморозвитку студентів-психологів є “стати впевненішими: та “стати дружелюбнішими” (рис.2).

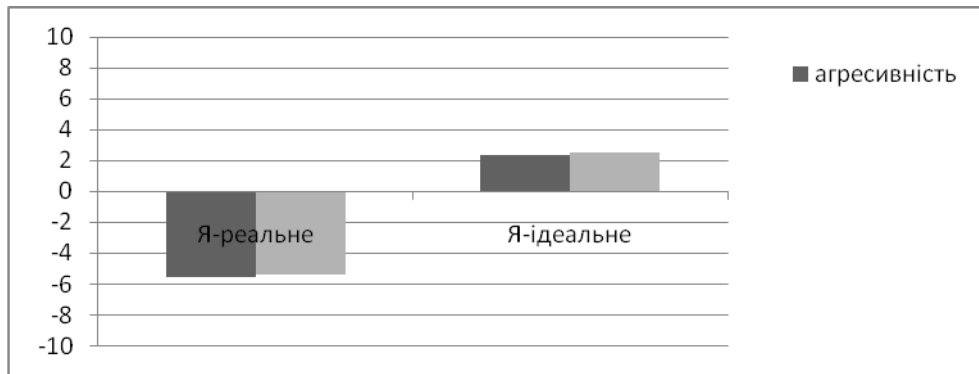

Рис. 2. Головні тенденції особистісного саморозвитку студентів-психологів

Із тенденцією особистісного саморозвитку “стати впевненішими” обернено корелює такий особистісно-екзистенційний ресурс, як “робота над собою” (0,46). Із тенденцією особистісного саморозвитку “стати дружелюбнішими” прямо корелюють такі особистісно-екзистенційні ресурси, як “впевненість у собі” 0,52), “творчість” (0,41), а також уміння використовувати власні ресурси (0,46).

Припущення про те, що рівень психологічної ресурсності зумовлює різні тенденції особистісного саморозвитку, було перевірено методом порівняльного аналізу. З’ясовано, що студенти з високим рівнем психологічної ресурсності характеризуються такими тенденціями особистого саморозвитку, як “стати впевненішим” та “стати критичнішим”. Водночас студенти з низьким рівнем психологічної ресурсності характеризуються такою тенденцією особистого саморозвитку, як “менш нав’язливими”. Гіпотезу підтверджено.

Припущення щодо зв’язку психологічної ресурсності із Я-ідеальним перевірено методами кластерного та кореляційного аналізу. За результатами кластерного аналізу визначено, що психологічні ресурси та тенденції особистісного саморозвитку належать до різних психологічних феноменів. Водночас кластер шкал Я-реальне студентів-психологів містить Я-ідеальне “впевненість у собі”. Встановлено, що психологічна ресурсність прямо корелює з тенденціями особистісного саморозвитку “стати дружелюбнішим” та “стати турботливішим”, а також обернено пов’язана з такими тенденціями особистісного саморозвитку, як “стати менш підозріливим”, “стати менш поступливим”. Зв’язків між психологічною ресурсністю та Я-ідеальне на статично значущому рівні не встановлено. Гіпотезу не підтверджено. Методом “причин та ефектів” додатково з’ясовано, що ефектом психологічної ресурсності є тенденція особистісного саморозвитку “стати критичнішим” (реалістичнішим в оцінці себе, людей, життєвих ситуацій).

Емпіричні результати дослідження дають змогу аргументувати, що особистісний саморозвиток студентів-психологів зумовлений як загальним рівнем їхньої психологічної ресурсності, так і визначений сформованістю психологічних ресурсів “любов”, “впевненість у собі” та “творчість”.

4. ПСИХОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Можна стверджувати, що конструктивний особистісний саморозвиток студентів пов’язаний як із умінням адекватно сприймати причини власних неуспіхів та корегувати власну поведінку, здатністю довіряти собі в ситуаціях вибору, так і з їхньою здатністю до саморозкриття у взаєминах та відсутністю заздрощів, умінням прогнозувати наслідки власних дій та чинити згідно з власними переконаннями, наявністю суб’єктивного чуття вдалої самореалізації. Відтак є підстави резюмувати, що позитивна особистісна самозміна відбулася за трьома аспектами саморозвитку – когнітивному, емоційному та поведінковому.

Головними тенденціями особистісного саморозвитку студенток-психологинь є такі: 1) “стати поступливішими”. У цьому напрямі саморозуміння й самоприйняття студентки воліють позбутися чуття самоприниження та схильності поступатися завжди усім та в усьому. Майбутні психологині прагнуть сформувані у собі такі якості, як іти на компроміс за

необхідності та бути поступливими у непринципових питаннях. Здійснити самозміну у напрямі від самоприниження до поміркованої поступливості їм дає змогу сформованість психологічних ресурсів “успіх” та “впевненість у собі”; 2) “стати турботливішими”. У цьому напрямі самоповаги й самозміни студентки позбуваються гіпервідповідальності й саможертвності та ставлять перед собою мету набути умінь заспокоювати та надихати інших, а також бути добрими та вміти поділяти відповідальність з іншими.

Головними тенденціями особистісного саморозвитку студентів-психологів є такі: 1) “стати впевненішими”. У цьому напрямі самозміни й самоприйняття студенти прагнуть стати менш прямолінійними й суворими в оцінюванні інших, водночас воліють бачити себе вимогливішими до себе, наполегливішими, енергійнішими. Здійснення самозміни від агресивності до впевненості студентам перешкоджає несформованість у них особистісно-екзистенційного ресурсу “робота над собою”, тобто невміння здійснювати рефлексію та самоаналіз власних особистісних рис та поведінки; 2) “стати дружелюбнішими”. У цьому напрямі самоствердження й саморозуміння студенти ставлять собі за мету навчитися співпрацювати з іншими, оволодіти ширшою палітрою стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях, зокрема, не лише уміти наполягати на власному погляді, а й іти на компроміс. Здійснити самозміну від прагнення домінувати до уміння співпрацювати їм дає змогу сформованість таких особистісно-екзистенційних ресурсів, як “впевненість у собі” та “творчість”. Прикметно, що студенти-психологи швидше, ніж студентки, осмислюють способи використання власних ресурсів, а саме: усвідомлюють власну здатність самотійно долати складні життєві ситуації, а також допомагати у цьому іншим, уміння реалізовувати власні життєві, творчі та професійні плани покладаючись на себе, тобто за рахунок власного людського капіталу.

Напрями самовдосконалення студентів та студенток майбутніх психологів можна охарактеризувати, як особистісний саморозвиток з тенденцією збільшення позитивних якостей. Відповідно зв'язок психологічної ресурсності з Я-реальним особистості можна проінтерпретувати, як розкриття особистісного потенціалу, а не зміни особистості. Отож, психологічну ресурсність можна вважати чинником об'єктивування автентичності особистості.

5. ВИСНОВКИ

Головними тенденціями особистісного саморозвитку студенток-психологинь є “стати поступливішими” та “стати турботливішими”, а студентів-психологів – “стати впевненішими” й “стати дружелюбнішими”. Ці напрями самовдосконалення ініційовані актуалізуванням таких психологічних ресурсів, як “впевненість у собі”, “любов”, “віра у добро”, “творчість”.

Важливо з'ясувати уявлення студентів щодо їхнього особистісного та професійного саморозвитку з метою здійснення ними свідомого цілепокладання й самопроекування, а також навчити майбутніх психологів прийомам самоаналізу з метою набуття ними професійної компетентності й зрілості.

Список використаної літератури

1. *Водопьянова Н.* Психодиагностика стресса. СПб.: Питер, 2009.
2. *Головаха Е., Панина Н.* Психология человеческого взаимопонимания. К.: Политиздат Украины, 1989.
3. Гуманістична психологія: Антологія: У 3-х т. К.: Університетське видавництво “Пульсари”, 2001. Т. 1: Гуманістичні підходи в західній психології ХХ ст.
4. *Крэйн У.* Теории развития. Секреты формирования личности. СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002.
5. *Кузікова С.* Дослідження феномену саморозвитку особистості в юнацькому віці: концептуальні засади // <www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tipp/2009_2/Kuzikova.pdf>.

6. Кузікова С. Емпіричне дослідження саморозвитку суб'єктної діяльності // Психологічні науки: проблеми і здобутки. Додаток 1 до №1, Том IV, 2012. Тематичний випуск "Проблеми емпіричних досліджень у психології". Вип. 6. С.132–139.
7. Кузікова С. Розробка діагностичного інструментарію вивчення особливостей саморозвитку особистості // <www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvmd/psych/2011_6/32.pdf>.
8. Кулагина И., Колуцкий В. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека. М.: ТЦ Сфера, 2008.
9. Лэнгле А. Эмоции и экзистенция. Х.: Изд-во Гуманитарный центр, 2007.
10. Майленова Ф. Выбор и ответственность в психологическом консультировании. М.: "КСП+", 2002.
11. Михальчук Н., Хунавцева Н. Развитие личностного опыта будущего психолога под час його професійної підготовки у вищій школі // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. Український науковий журнал. Університет "Україна", 2011. №3. С.385–389.
12. Психология развития личности. Средний возраст, старение, смерть. М.: АСТ; СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2007.
13. Розенберг В. Как найти достойный выход // Psychologies, 2012. №72. С. 124.
14. Рубштейн Н. Полный тренинг по развитию уверенности в себе. 73 упражнения, которые сделают вас абсолютно уверенным человеком. М.: Эксмо, 2009.
15. Стивенс Дж. Приручи своих драконов (Как превратить свои недостатки в достоинства). СПб.: Питер Пресс, 1995.
16. Хухлаева О. Психология развития: молодость, зрелость, старость. М.: Изд-ий центр "Академия", 2002.
17. Шнейдер Л. Личностная, гендерная и профессиональная идентичность: теория и методы диагностики. М.: Московский психолого-социальный институт, 2007.
18. Штена О. Ресурс-менеджмент // У кн.: Самоменеджмент (самоорганізування особистості). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. С. 294–329.
19. Antonovski A. Rozviklanie tajemnic zdrowia. Warszawa, 1999. S.32.
20. Вестник интегративной психологии, 2006. №4. С. 1–11. // <www.zi-kozlov.ru/magazines/vestnik>.

TRENDS IN PERSONAL SELF-DEVELOPMENT OF FUTURE PSYCHOLOGISTS: RESOURCE ASPECT

Olena Shtepa

*Ivan Franko National University of Lviv,
Doroshenko St., 41, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: helenwillow3@gmail.com*

Psychological resourcefulness as the main factor of personal development of students are analyzed. Results of empirical research of conditionality trends personal development of students-psychologists their main personal-existential resources. It is established that the psychological resourcefulness provides the possibility to exercise "self-development with the tendency of increasing the positive qualities". It was revealed that the main trends in the personal development of students-psychologists are such as "to become more pliant" and "to become more caring", and students-psychologists – "to become more confident" and "to be more friendly".

Keywords: personal self-development, psychological resourcefulness, personal-existential resources, future psychologists

ТЕНДЕНЦИИ ЛИЧНОСТНОГО САМОРАЗВИТИЯ БУДУЩИХ ПСИХОЛОГОВ: РЕСУРСНЫЙ АСПЕКТ

Елена Штепа

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,

*ул. Дорошенко, 41, г. Львов, 79000, Украина,
e-mail: helenwillow3@gmail.com*

Проанализирована психологическая ресурсность как главный фактор личностного саморазвития студентов. Приведены результаты эмпирического исследования обусловленности тенденций личностного саморазвития студентов-психологов их основными личностно-экзистенциальными ресурсами. Установлено, что психологическая ресурсность обуславливает возможность осуществлять “саморазвитие с тенденцией увеличения позитивных качеств”. Выявлено, что главными тенденциями личностного саморазвития студенток-психологов являются такие, как “стать уступчивее” и “стать заботливее”, а студентов-психологов – “стать более уверенными” и “стать более дружелюбными”.

Ключевые слова: личностное саморазвитие, психологическая ресурсность, личностно-экзистенциальные ресурсы, будущие психологи

Стаття надійшла до редколегії 10.01.2014

Прийнята до друку 20.01.2014